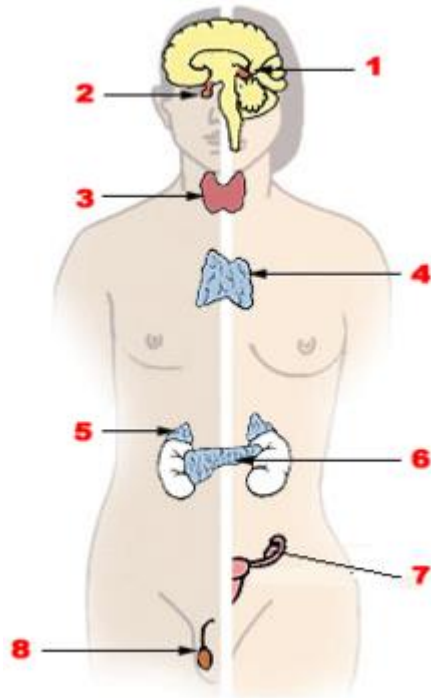

otázka č. 15

Endokrinná sústava

Veľké endokrinné žľazy (vľavo muž, vpravo žena): **1.** šuškovité teliesko **2.** hypofýza **3.** štítna žľaza **4.** detská žľaza týmus **5.** nadoblička **6.** podžalúdková žľaza **7.** vaječník **8.** semenník

Endokrinná sústava alebo **endokrinný systém** je sústava endokrinných žliaz - žliaz s vnútorným vylučovaním. Tieto žľazy produkujú biologicky aktívne látky - hormóny, ktoré ovplyvňujú činnosť rôznych orgánov tela a prenášajú informácie vo vnútri tela. Ich úlohou je zabezpečiť v organizme stálosť vnútorného prostredia, tzv. homeostázu. Žľazy úzko spolupracujú s nervovým systémom, dokonca niektoré časti nervovej sústavy (hypotalamus, dreň nadobličiek) majú funkciu endokrinných žliaz.

Šuškovité teliesko

Šuškovité teliesko alebo **epifýza** je žľaza s vnútorným vylučovaním. Je to výrastok medzimozgu. Vytvára sa v nej hormón [melatonín](#). Tvorbu melatonínu v epifýze ovplyvňuje intenzita svetla: svetlo brzdí jeho tvorbu. Tvorí sa ho osem až desať krát viac v noci ako cez deň, a tak melatonín podmieňuje denný (cirkadiánny) rytmus človeka a cicavcov a je signálom pre telo o aktuálnom „subjektívnom čase“ jednak v rámci 24 hodín, jednak v priebehu roka. So striedaním dĺžky noci počas roka sa mení aj dĺžka trvania zvýšenej hladiny melatonínu v krvnej plazme. Zmena dĺžky trvania vysokej hladiny je tak signálom o aktuálnom „čase v roku. Nedostatok svetla (napríklad v zime) môže spôsobovať horšiu náladu až depresiu.

Hypofýza

Nachádza sa v tureckom sedle klinovej kosti, delí sa na 2 laloky. *Predný lalok hypofýzy* produkuje niekoľko hormónov: somatotropín (zvyšuje produkciu rastových faktorov),

kortikotropín (potrebný pre udržanie normálnej funkcie kôry nadobličiek), prolaktín (dôležitý pre rast prsníkovej žľazy), tyrotropín (stupňuje tvorbu hormónov štítnej žľazy), luteotropín (spôsobuje prasknutie vaječného folikulu a následne vyplavenie vajíčka), folitropín (potrebný pre rast a vývin folikulov).

Stredný lalok hypofýzy produkuje hormóny, ktoré sa svojou chemickou štruktúrou podobajú na kortikotropín (t. j. hormón produkovaný predným lalokom hypofýzy).

Zadný lalok hypofýzy neprodukuje, ale uskladňuje: antidiuretický hormón (zvyšuje priepustnosť bunkových stien v distálnom kanáliku, čím sa voda dostáva späť do obehu), oxytocín (vyvoláva rytmické sťahy hladkej svaloviny maternice).

Štítina žľaza

Je to párová endokrinná žľaza, jej dva laloky ležia po bokoch štítnej chrupky hrtana: pozri článok: *štítina žľaza* Vylučuje hormóny: tyroxín, trijódtyronín.

Prištítne telieska sú dva páry malých žliaz s vnútorným vylučovaním. Sú umiestnené na zadnej strane štítnej žľazy. Tvoria parathormón (PTH), ktorý zvyšuje hladinu vápnika v krvi, tým že ho uvoľňuje z kostí (aktivuje osteoklasty, ktoré rozrušujú kosti) a podporuje vstrebávanie vápnika v tenkom čreve, obmedzuje jeho vylučovanie v obličkách. Týmto procesmi udržuje stálu hladinu vápnika v krvi a mimobunkových tekutinách.

Detská žľaza alebo týmus

Detská žľaza alebo týmus je žľaza s vnútorným vylučovaním. Je tvorená dvoma lalokmi a uložená v hrudníku pred priedušnicou, zasahujúc až k srdcu. V dobe pohlavného dospievania je nahradená tukovým tkanivom.

Produkuje hormón *tymokrescín*, ktorý urýchľuje rast a spomaľuje pohlavné dospievanie. Počas tvorenia tymokrescínu semenníky ani vaječníky neprodukujú pohlavné hormóny. V puberte tvorba tymokrescínu prestáva, ale týmus stále zohráva dôležitú úlohu v organizme, pretože sa v ňom tvoria lymfocyty T.

Nadobličky

Hormóny kôry nadobličiek: **mineralokortikoidy** (aldosterón - umožňuje priepustnosť obličkových kanálikov pre sodík, ktorý sa vracia spolu s primárnym močom späť do organizmu), **glukokortikoidy** (kortizol - potrebný na to, aby sa z aminokyselín v pečeni mohli tvoriť cukry), **androgény** (tieto hormóny nemajú príliš veľký fyziologický význam).

Hormóny drene nadobličiek: noradrenalín (zvyšuje tlak krvi a vyvoláva zúženie ciev), adrenalín (rozširuje cievy, podporuje činnosť srdca).

Podžalúdková žľaza

V podžalúdkovej žľaze alebo v pankrease sa nachádzajú Langerhansove ostrovčeky. Je ich okolo milióna (asi 1 g celej hmotnosti pankreasu). Skladajú sa z dvoch typov buniek, ktoré produkujú glukagón a inzulín. Ich hlavná úloha je kontrola množstva cukru v krvi.

Vaječníky

produkujú ženské pohlavné hormóny estrogén a progesterón.

Semenníky

Produkujú mužský pohlavný hormón testosterón.